A woman wearing a leopard-print dress is posing against a blue background. She is leaning forward, with her right hand near her face and her left hand extended downwards. Her hair is styled in a bun.

Ελένη Σικελιανός

ΕΣΥ, Η ΖΩΩΔΗΣ ΜΗΧΑΝΗ

Η Χρυσή Ελληνίδα

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
Κατερίνα Σχινά

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΕΛΕΝΗ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ

Εσύ, η ζωώδης μηχανή

Η Χρυσή Ελληνίδα

Μετάφραση, σημειώσεις

Κατερίνα Σχινά

«Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου».

Εκδόσεις Πατάκη – Ξένη λογοτεχνία

Σύγχρονη ξένη λογοτεχνία – 553

Ελένη Σικελιανός, *Εσύ, η ζώωδης μηχανή: Η Χρυσή Ελληνίδα*

Eleni Sikelianos, *You Animal Machine: The Golden Greek*

Υπεύθυνη έκδοσης: Ελένη Κεχαγιόγλου

Μετάφραση: Κατερίνα Σχινά

Διορθώσεις: Κώστας Σίμος

Σελιδοποίηση: Χριστίνα Κωνσταντινίδου

Copyright© Eleni Sikelianos, 2014

Copyright© για την ελληνική γλώσσα, Σ. Πατάκης Α.Ε.Ε.Δ.Ε.

(Εκδόσεις Πατάκη), Αθήνα, 2021

Πρώτη έκδοση στην αγγλική γλώσσα από τις εκδόσεις

Coffee House Press, Μιννεάπολη, 2014

Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις Εκδόσεις Πατάκη,

Αθήνα, Ιούνιος 2022

KET E094 ΚΕΠ 361/22

ISBN 978-960-16-1761-9

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 801.100.2665, 210.52.05.600

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚ/ΜΑ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ - ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ), 570 09 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ,

ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

*Για τη μητέρα μου
και για τις άλλες κόρες της Χρυσής Ελληνίδας
Και για τη Χρυσή Ελληνίδα*

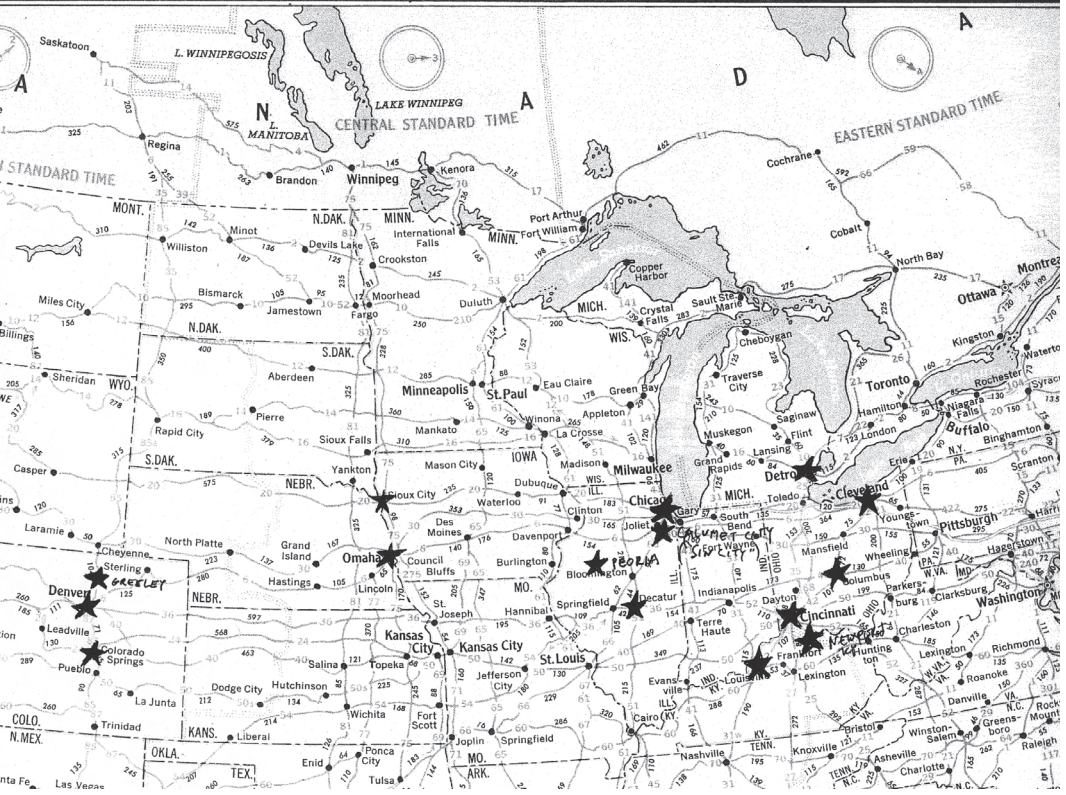
Οι σημειώσεις της συγγραφέα, οι οποίες δηλώνονται με αριθμητικό δείκτη, παρατίθενται στις σελίδες 209-212.

Οι σημειώσεις της μεταφράστριας, οι οποίες δηλώνονται με αστερίσκο, παρατίθενται στις σελίδες 219-222.

Καμιά άλλη υπηρεσία δε
μου έχει απομείνει, εκτός
από το να δώσω αναφορά
στη Μεγαλειότητά σας
για τα εννέα χρόνια που
περιπλανήθηκα διασχί-
ζοντας πολλές παράξενες
χώρες, χαμένος και γυμνός.

—Cabeza de Vaca*

★ = city danced
known cities danced
how do you dance + city

Υπάρχει ένα κρησφύγετο
Πέρα από τα φαινομενικά όρια του χώρου
Φτιαγμένο για να περιπλανιέται η ψυχή και ν' ανιχνεύει
Την ίδια της την ύπαρξη¹

6

Couldnt get Elaine to wear anything but a big hat, overalls and her gym shoes. She said: "I wanted to smile, but that stump hurt!"

Sunday
July 21, 1929 -

Edw & Uelck 8-25-83

Δεν μπορούσα να πείσω την Εβίλν να φορέσει κάτι άλλο, εκτός από
σεβαστόνυχο καπέλο, παντελόνι της δουλειάς και τα παπούτσια της
γυμναστικής της. Είπε: «Ήθελα να χαμογελάσω, αλλά εκείνο το κούτσουρο
με πονούσε!»

Κυριακή

21 Ιουλίου, 1929

★ CLUB ★ ALGERIAN

The atmosphere is relaxing, the place has excellent food and beverages, the service is cheerful, the entertainment the finest.

Featuring:

MARKO: Stirring customers' pulses with the liveliest of liberal arts.

EDDIE "SNOWBALL" HARRIS:
Nonsensical humorist.

BETTE LEE: An adorable Miss, executing mass maneuvers.

FAYE ELLIOTT: "Naughty but Nice"
piano intricacies.

MIKE PERITO

His balladeers and instrumentalists for your dancing pleasure.

MARKO

The exciting, uncensored dance delineator.

CORNER 17TH AND TREMONT

PHONE CH. 7020

from where?

Τριαντα Παναγία
(John Diamond)

Bertha Ueck

from Wisconsin

from there

Helene
Liberty (orphanage)
Beatrice (orphanage)
Theodor (orphanage)
Who else?

Alfred Simon

from the
Old Country
(Swiss)

Yvonne
Elayne
Trina

Jon Sikelianos

me

from here

ΤΟΥΤΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ είναι κομμάτι μιας ευρύτερης οικογενειακής ιστορίας, ενός κυκλοφορικού συστήματος που περικλείει μορφινομανείς και ηρωινομανείς, πρόσφυγες, αριστοκράτες από το Ιόνιο, μια από τις πλουσιότερες οικογένειες των Ηνωμένων Πολιτειών που εξάντλησε την περιουσία της επιχειρώντας να αναβιώσει το αρχαιοελληνικό θέατρο, Εβραίους από τη Λιθουανία, πεντέξι μουσικούς, έναν ζωγράφο, αρχετούς ποιητές (έναν υποψήφιο για Νόμπελ), λεσβίες, διακινητές οπίου, γκαρσόνες, μια χορεύτρια μπουρλέσκ ονόματι *Μελένα*, το *Κορίτσι Λεοπάρδαλη* (ένα από τα πολλά καλλιτεχνικά της ψευδώνυμα) και έναν νάνο (έναν από τους πέντε συζύγους της), που όλοι τους αγκυροβόλησαν στις ακτές της αμερικανικής πατρίδας μας. Αρχίζει σε τόπους και καιρούς που δε γνωρίζουμε –στις κεχριμπαρένιες πεδιάδες της Ανατολίας, κάτω από το χρυσό φως της Αττικής, μέσα στις σκιές του Μέλανα Δρυμού–, μια ιστορία με θαλασσοπόρους και περιπλανώμενους που φιδосέρνεται στα μακρινά βάθη της καταγεγραμμένης ιστορίας τούτης της ηπείρου, περνά μέσα από τους τεκέδες της Ελλάδας, την μποέμικη Ευρώπη και την Αμερική και συντρίβεται

στην κλασική ιστορία όλων εκείνων των οικογενειακών σχεδίων που ξεκίνησαν αισιόδοξα, αλλά πήγαν στραβά.

★

Βλέπω τις γενιές των προγόνων μας να απλώνονται σε νήματα που μπερδεύονται εδώ κι εκεί, ελίσσονται, διακλαδίζονται, εξαφανίζονται· υπάρχουν φορές που κόβεται η κλωστή, φορές που τα αδιέξοδα σε καταπίνουν, όπως όταν η μια ή η άλλη αδελφή παίρνει ένα καράβι από την Ελλάδα και χάνεται, ξεστρατίζοντας για πάντα από το κοπάδι· υπάρχουν άντρες και γυναίκες που βρήκαν ο ένας τον άλλο, ή που τυχαίες περιστάσεις τούς έριξαν τον ένα στην αγκαλιά του άλλου για να ακτινοβολούν σαν φωτεινά σημάδια στη μακρά γραμμή των ζευγαριών· γιατί –όσο κι αν αγάπησαν ο ένας τον άλλο, ή πρόσωπα του ίδιου ή του άλλου φύλου, ή έζησαν χωριστά–, σ’ αυτήν τη μακρά καμπύλη που φτάνει ως τους πρώτους ανθρώπους, κυνηγούς στις ερημιές κάπου σε μια μακρινή ήπειρο σε χρόνους ανεξιχνίαστους, πάντα υπήρξαν και υπάρχουν ένας άντρας και μια γυναίκα, ανά δύο, ο καθένας τους μια μικρή ηλεκτρική κεραία ανθρώπινης νοημοσύνης και προσπάθειας, να φωτίζουν το μονοπάτι που οδηγεί σε μένα που ιστορώ – άντρες και γυναίκες, που τα μάτια τους άστραψαν τουλάχιστον μια φορά στη ζωή τους· που αγάπησαν ο ένας τον άλλο στο σκοτάδι πριν από την έλευση της γραφής· μια σύνομη συνάντηση, ίσως βεβιασμένη, που οδήγησε στη συνέχιση μιας γενιάς· όλα εκείνα τα πακέτα των γονι-

δίων σε αναμονή, κι εκείνη η ανεξέλεγκτη ζωώδης παρόρμηση να δημιουργήσουν – να κάνουν έρωτα, μωρά: οι γραμμές τους να κινούνται προς τα μπρος, ολόένα προς τα μπρος, να διακλαδίζονται, να συνευρίσκονται, να διασπώνται ώσπου να φτάσουν στις ακρώρειες της ιστορίας: κι ακόμα πιο μπροστά, πιο μπροστά, ώσπου να προσκρούσουν στην περιφέρεια της οικογενειακής αφήγησης.

Έτσι αρχίζει το παραμύθι πριν από τον χρόνο των ανθρώπων αλλά με τους όρους των ανθρώπων και εκτείνεται πολύ πέρα από μας, σε ένα μέλλον που δεν μπορούμε να φανταστούμε – πέρα από το ότι, ίσως, δε θα μας περιέχει ως κινούμενες βιβλιοθήκες. Σημασία έχει ότι υπάρχουν κενά σε κάθε οικογενειακή ιστορία, κενά που ποτέ δε θα γεμίσουν, ότι υπάρχουν μυστικά και μυστήρια, μεταναστεύσεις και εισβολές και σκοτεινές γραμμές αίματος. Μ' αυτό τον τρόπο μιλάμε για την ανθρώπινη ιστορία.

Το πρώτο μέρος του παραμυθιού αφορούσε τον πατέρα μου, τον Τζον.

Αυτό το μέρος του παραμυθιού αφορά την άλλη πλευρά: τη γιαγιά μου, το Κορίτσι Λεοπάρδαλη, τη Χρυσή Ελληνίδα.

★

Αυτές οι ιστορίες ήταν πάντα στο δωμάτιο μαζί μας, θολοί εφέστιοι θεοί του σπιτιού που αναβλύζουν από το χαλί, πετάγονται γύρω από τα ντουλάπια και τις γωνίες, σπινθηροβολούν από τις άκρες των δακτύλων σαν εύφλεκτος πάγος, μια άλως που τρίζει και καγχάζει γύρω από το δέρμα οι lares familiares* μας, κάτοικοι στα τρισβαθά μας.

Αφήγημα δεν είναι η σωστή λέξη. Η λέξη *Ιστορία* είναι πολύ ασαφής. Πρόκειται για ένα δίχτυ από οικογενειακά δώρα, υφασμένα με σκοτεινά ακτινοβόλα νήματα, ένα πουκάμισο πασαλειμμένο με το αίμα του Νέσσου που καίει το δέρμα, πληγώνοντας τις ευαισθησίες. Μα ποιο είναι το κλειδί που ανοίγει την κλειδαριά του δηλητηριασμένου μανδύα; Ποιες είμαστε εμείς; (Εγώ και η μητέρα μου.)

*

Τρία όνειρα:

Οδηγούμε μέσα από τεράστιους, κυματιστούς λόφους μέσα σε δυνατό, ήπιο, λαμπρό φως προς την καταγωγή της οικογενειακής ιστορίας. Σ' αυτή την εκδοχή, όμορφα χτισμένοι αχυρώνες διασκελίζουν τον δρόμο και οδηγούμε ακριβώς μέσα απ' αυτούς, εναέρια σύγχρονα αριστουργήματα που ανοίγονται στην καρδιά και στο μυαλό και τα αποκαθαίρουν.

~

Τι ήταν αυτός ο λύκος που κυνηγούσε τα πρόβατα που τρεχοβολούσαν στη χορταριασμένη πλαγιά, κι εγώ παρακολουθώ απ' την αριστερή πλευρά της σκηνής λέγοντας στην κόρη μου *Κοίτα αυτό τον λύκο! Κυνηγάει ένα πρόβατο!* Το σημαντικό είναι πως είμαι εκείνη που παρατηρεί και ταυτόχρονα το μέρος από το οποίο παρατηρώ.

~

M: Δεν ονειρεύομαι πως είμαι διαμελισμένη.
Ποτέ δεν ονειρεύομαι πως είμαι διαμελισμένη.

ΟΝΟΜΑΤΑ ΚΑΙ ΨΕΥΔΩΝΥΜΑ

- Ελένη Παπαμάρκου (πιστοποιητικό γέννησης)
Ελένη (την αποκαλούσε ο πατέρας της)
Elaine (την αποκαλούσε η μητέρα της)
Elayne (την αποκαλούσε η μητέρα της)
Elaine (στον θάνατο)
The Golden Greek (καλλιτεχνικό όνομα)
Marco the Cat Girl (καλλιτεχνικό όνομα)
Melena the Leopard Girl (καλλιτεχνικό όνομα)
Melanie the Snake Dancer (“ “)
Melanie the Mexican Mobster (“ “)
Μάρκο, «ο συναρπαστικός μη λογοκριμένος χορευτής»
Melaine Marko, η εξωτική
Elaine Marko, η λάγνα εξωτική
(μυστικό όνομα)
(μυστικό όνομα)
Yagureté («αληθινό σαρκοβόρο θηρίο»)
Ποιο είναι το κοριτσίστικο όνομά της (πατρικό)
Ποιο είναι το κοριτσίστικο όνομά της (πατρικό)
Το άγριο παιδί

ΕΚΕΙΝΗ Η ΓΥΝΑΙΚΑ με το κοστούμι της λεοπάρ-
δαλης βγήκε ουσιαστικά από μια φλεγόμενη
πόλη για να πέσει στα χέρια της μαφίας· αλλά
ήταν ο πατέρας της εκείνος που πήδηξε στο
λιμάνι από μια πόλη τυλιγμένη στις φλόγες. Η
θερμότητα από την πυρκαγιά ήταν τόσο μεγάλη, που
ακόμα και τα πλοία που έδεναν λίγα μίλια μακριά ανα-
γκάστηκαν να σηκώσουν άγκυρα για τα ανοιχτά. Φορτίο
έπεφτε στη θάλασσα: κιβώτια, πιάνο, παραφορτωμένα
γαϊδουράκια που κουτροβαλούσαν από τις προβλήτες
στα καταπράσινα νερά. Ο αργός καταποντισμός ενός
υπέρβαρου σώματος στη θάλασσα, οι φυσαλίδες να φι-
λούν το σώμα κι έπειτα ν' ανεβαίνουν, δραπετεύοντας
στην επιφάνεια για να ενωθούν με το είδος τους σε
οξύγνο.

Ένα πλοίο του Ερυθρού Σταυρού, γεμάτο με τους
ζωντανούς, διασχίζει τον ωκεανό γύρω στο 1922 και
πάνω του βρίσκεται ο Γιάννης Παπαμάρχου, που σύντο-
μα θα γίνει Τζον Ντάιαμοντ. Ν' αφήνεις διά της βίας τη
γενέτειρά σου και να βρίσκεσαι σε ξένους τόπους· να
σαλπάρεις από τις ακτές του Αιγαίου, από τις ηλιόλου-
στες κοιλάδες του Τίγρη και του Ευφράτη, από το

Κουρδιστάν ή την Αρμενία· να ξεκινάς από τον Παράδεισο, τα προάστια της Σμύρνης και να φτάνεις σε μια χώρα με παγωμένη καρδιά. Στη μεγάλη Ανταλλαγή Πληθυσμών, όταν οι Έλληνες δεν κατάφεραν να πάρουν πίσω την Κωνσταντινούπολη και να αποκαταστήσουν την αυτοκρατορία του Μεγάλου Αλεξάνδρου, 1.222.849 άνθρωποι ξεκίνησαν, ο καθένας μ' ένα κασόνι, μια τσάντα, ένα μπαούλο ή και τίποτα και πήραν τον δρόμο για μια πατρίδα που οι περισσότεροι δεν είχαν δει ποτέ τους. Βάδισαν μέσα στη λάσπη και τη σκόνη, μέσα από φωτιές και ομάδες πάνοπλων στρατιωτών, για να στήσουν καλύβες καμωμένες από σανίδες, τενεκέδες, σακιά από λινάτσα, με στέγες από πισσόχαρτο, σε χωράφια στις παρυφές των πόλεων, στηριγμένες σε αποθήκες, στις πλαγιές των λόφων που σχηματίζουν δακτύλιο γύρω από την Αθήνα. Κάποιοι στεγάστηκαν σε σχολεία, εκκλησίες, στρατόπεδα· άλλοι βρήκαν καταφύγιο στο θέατρο της πόλης, μια οικογένεια ανά θεωρείο, ενώ στο μετζοπάτωμα, γεμάτο από μπαούλα και σχοινιά μπουγάδας, απλώνονταν κουρελούδες και σεντόνια σε αναζήτηση κάποιας ιδιωτικότητας. Κάποιοι δεν έφτασαν ποτέ, πέθαναν από πυρετό, γρίπη, φυματίωση, ελονοσία, τυφλώθηκαν από τραχώματα, πιάστηκαν αιχμάλωτοι ή χάθηκαν στον δρόμο. Στοιβάχτηκαν στα πλοία, ώσπου κανένας δεν μπορούσε να καθίσει αλλά ήταν αναγκασμένος να στέκεται όρθιος στο ανοιχτό κατάστρωμα για μέρες, χωρίς τροφή· ανήμποροι να κοιμηθούν να κατουρήσουν ή να αφοδεύσουν κάπου παράμερα, με ψείρες να τους περπατούν, φουσκαλισμένοι από τον ήλιο του μεσημεριού, έφτασαν

στην Αθήνα με βρομερά κουρέλια. Σε ορισμένες δημοκρατίες, όπως μας διδάξε η ιστορία, ο ξένος είναι λεκές και η εξαφάνιση αυτού του λεκέ είναι συμφέρουσα για το κράτος.

Οι Έλληνες την αποκαλούν *Καταστροφή*, οι Αρμένιοι *Συμφορά*: οι Ασσύριοι την έλεγαν *Έτος του Σπαθιού*. Κάποιος επινόησε τη λέξη *γενοκτονία* για να την περιγράψει. Εκείνα τα χρόνια, ένας Οθωμανός αξιωματικός μπορούσε να αγοράσει μια Ελληνίδα και να την πάρει μόνιμα στο σπίτι του έναντι ογδόντα, περίπου, σημερινών σεντς.

Στο μεγάλο, γκριζο λιμάνι του Πειραιά, όπου τα μεγάλα, κατάφωτα πλοία μπαινοβγαίνουν όλες τις ώρες της μέρας και της νύχτας, οι παλιοί Έλληνες ρεμπέτες ξημεροβραδιάζονταν στους τεκέδες, ταΐζοντας με καρβουνάκια τους ναργιλέδες τους, ρουφώντας τον καπνό του χασίς κι αρμολογώντας τα τραγούδια τους. Οι πρόσφυγες έφτασαν με θρήνους κεντημένους στον ιστό μιας ολότελα καινούριας ανατολίτικης θλίψης· έτσι ξεκίνησε μια κακοφωνία με συγκοπτόμενο ρυθμό, που της τον έδινε το νταούλι από κύστη προβάτου.

Ήταν η εποχή του τρίχορδου μπουζουκιού, πριν από τις εφόδους και τα κατασταλτικά μέτρα, όταν οι άντρες ήξεραν ακόμη πώς να παίζουν στ' αλήθεια σαντούρι, όταν το σπάσιμο των πιάτων κόστιζε λεφτά, όχι όμως ένα μηνιάτικο. Ήταν η εποχή του ζειμπέκιου και του χασάπικου και του χασίς, πριν από την εμφάνιση των μπουζουκλούδων και του αμερικανικού χρήματος. Ρεμπέτικα αντηχούσαν από τα τζουκμπόξ της Αθήνας,

τραγουδία με μεταλλικές φωνές, ενώ άντρες με μισόκλειστα μάτια χόρευαν αργά και χάντρες ιδρώτα κυλούσαν μέσα στην ακινησία της βραδιάς. Όπως στα αρχαία χορικά, που έδιναν ρυθμό στο πόδι, στη μουσική και στην ανθρώπινη φωνή, το ρεμπέτικο ήταν φτιαγμένο για μια τριμερή λειτουργία (χορός, όργανο, λόγος). Υπάρχει ο Άδης, τα Ηλύσια Πεδία και η Επίγεια Ζωή και ο άπιστος τραγουδούσε για τον Χάρο, ρωτώντας τον αν μπορούσε να μεταφέρει ένα κομματάκι χασίς στον κάτω κόσμο, στους νεκρούς του φίλους.

Ρεμπέτης: Ρεμάλι, πρόσφυγας, χρήστης ναρκωτικών, κατάδικος, νταβατζής και μάγκας.

Ρεμπέτικα: Η μουσική των απόκληρων και των καταραμένων.

Τεχές: Το λημέρι του χασισοπότη.

Σαντούρι: Το «διαβολικά δύσκολο» ελληνικό τσέμπαλο, ή κανονάκι, το όργανο του Τζον Ντάιαμοντ.

Το τσιφτετέλι, σε ρυθμό 4/4, ανελίσσεται, παρασύρεται από τον άνεμο, βγαίνει στο λιμάνι. Ο John Diamond (Τζον Ντάιαμοντ, ο Διαμαντένιος Γιάννης) είναι εκεί, περιμένοντας το καράβι, με το σαντούρι του προσεκτικά τυλιγμένο σε κουρελιασμένη τσόχα. Ήταν άραγε πρόσφυγας μετά τη μεγάλη καταστροφή, από εκείνη την πόλη που ισοπεδώθηκε από τη φωτιά, τις μέρες που οι Τούρκοι σκότωσαν οκτώ χιλιάδες Αρμένιους σε σαράντα οκτώ ώρες και έδιωξαν τους Έλληνες; (Ένα μέντιουμ μού είπε κάποτε πως ήταν πλαστογράφος, λαθρέμπορος, επικίνδυνος άνθρωπος.) Και τρύπωσε μες στην καρδιά μιας μακρινής χώρας, χωρίς δεκάρα στην τσέπη. Αμερική: φαρδιοί δρόμοι καλυμμένοι με πάγο που ψιθύριζε όταν περπατούσες, τα λαμπερά φώτα του πολυθόρουβου Ντιτρόιτ.

Κρυμμένη σε μια φάρμα στις μεσοδυτικές πολιτείες της Αμερικής ήταν η Μπέρθα, μια γυναίκα γερμανικής καταγωγής, επιρρεπής σε νευρικές κρίσεις, καταγόμενη από γενιά βραβευμένων καλλιεργητών ντάλιας. Ξέρετε πόσο δύσκολο είναι να καλλιεργήσεις μια ντάλια σε χώρα που παγώνει κάθε χειμώνα; Τα πράγματα που

μεγαλώνουν είναι δώρα της γης, από τα βάθη όπου είναι κρυμμένοι οι νεκροί. Μόνο η Μαύρη Δήμητρα μπορεί να τα προσφέρει, ελεημοσύνη από τον θαμμένο κόσμο. Η Μπέρθα περίμενε, κουλουριασμένη μέσα στο άχρωμο λουλούδι του Ουισκόνσιν σαν χλωμό σκουλήκι. Συναντήθηκαν. Φιλήθηκαν. Το έδαφος άνοιξε κάτω από τα πόδια της. Παντρεύτηκαν. Σύντομα ο Τζον τής έμαθε όλα τα ελληνικά μπλουζ που ήξερε. Ήταν η μουσική που έπαιζαν οι πρόσφυγες, οι χασισοπότες των τεκέδων, οι ντεσπεράντος, οι άντρες και οι γυναίκες που κατατρώχονταν από την αστυνομία, οι τοξικομανείς που είχαν κάνει φυλακή, άνθρωποι που αναστήθηκαν από τους μισοπεθαμένους. Όπου και να κοιτάξω σ' αυτή την πλευρά της αποβάθρας, αυτοί είναι οι άντρες και οι γυναίκες της ιστορίας μου. Απόκληροι.

Τραγούδια που ηχογραφήθηκαν τη χρονιά που παντρεύτηκαν:

«Μάγικο»

«Γιατί φουμάρω κοκαΐνη»

«Τα χανουμάκια»

«Ανοίξατε τα μνήματα»

«Τράβα ρε μάγκα και αλάνι»

«Χιώτικος μανές»

«Σμυρνειχομανές»

Έχω ακούσει φήμες για ένα μαύρο 78άρι με ηχογραφημένες τις φωνές και τη μουσική του Διαμαντένιου Γιάννη και της Μπέρθα. Αν υπήρχε, έχει χαθεί προ πολλού στους σωρούς των σκουπιδιών και στις πυρκαγιές των σπιτιών.